

LESLI DAUNER

Najkraća istorija JAPANA

**Od mitskih početaka do velesile
pop kulture – globalna drama
drevne ostrvske nacije**

S engleskog preveo
Bojan Tarabić

Laguna

Naslov originala

Lesley Downer

THE SHORTEST HISTORY OF JAPAN

Copyright © Lesley Downer 2024

Translation copyright © 2025 za srpsko izdanje, LAGUNA

Rešenjem Republičkog geodetskog zavoda

02 broj: 034-01-1-259/2025

Od 08. 01. 2025.

Data je saglasnost za izdavanje i stavljanje u promet
publikacije s kartografskim sadržajem:

Najkraća istorija Japana

*U znak sećanja na moju mamu kanadsko-kineskog
porekla, Lili Čan, i mog kanadskog oca, sinofila,
Gordona Daunera, ali i Artura, koji je, kao i uvek,
bio uz mene na ovom putovanju.*

SAVREMENI JAPAN



SADRŽAJ

<i>Spisak mapa</i>	9
<i>Uvod: Pre početka vremena</i>	15
1. Deca Sunca: 400. p. n. e.–710. n. e.	27
2. Nara: Procvat budizma 710–794.	46
3. Hejan: Grad purpurnih brežuljaka i bistrih potočića 794–1180.	60
4. Kamakura: Uspon samuraja 1180–1333.	82
5. Muromači: Lepota i previranje 1333–1573.	99
6. Azuči Momojama: Čovek koji će postati šogun 1573–1603.	114
7. Edo: Renesansa Tokugava 1603–1853.	129
8. Bakumacu: Pad Tokugava 1853–1868.	150
9. Meiđi: Strmoglavce ka savremenom svetu 1868–1912.	166
10. Tajšo: Sukobljene struje 1912–1926.	187

11. Šova: Od poraza do napretka 1926–1989.	199
12. Hejsej: Mračnija vremena 1989–2019.	225
13. Reiva: Novi car za novo doba 2019. do danas	238
<i>Izjave zahvalnosti</i>	253
<i>Odabrana bibliografija</i>	255
<i>Spisak fotografija</i>	259
<i>O autorki</i>	263

SPISAK MAPA

Savremeni Japan	6
Zemlja Va: Japan od Đomona do Hejana	14
Srednjovekovni Japan	81
Japan u doba šogunata	113
Japan pristupa svetu	165
Savremeni Japan	198

PALEOLIT
(14.500–100. p. n. e.)



Đomoni (14.500–100. p. n. e.)

DREVNI JAPAN
(300. P. N. E. – 710. n. e.)



Jajoi (300. p. n. e. – 300. n. e.)

Razdoblje Kofun (300–538. n. e.)



Razdoblje Asuka (538–710. n. e.)

CLASSICAL JAPAN
(710–1180)



Razdoblje Nara (710–794)

Razdoblje Hejan (794–1180)

DOBA ŠOGUNATA
(1180–1868)



Razdoblje Kamakura (1180–1333)

Razdoblje Muromači (1333–1573)



Legendarno osnivanje Japana od strane cara Ćimua (11. februar 660. p. n. e.) Kultura Ćomon	Stounhendĝ (3000. p. n. e.) Gilgameš (2900–2300. p. n. e.) Sfinga (2500. p. n. e.) Buda (roĝen 564. p. n. e.)
Poĉetak gvozdenog doba i uvoĊenje uzgoja pirinĉa iz Kine, preko Koreje Prva naselja, prvi ratovi Kraljica Himiko (168–248)	Dinastija Han u Kini (202. p. n. e. – 220. n. e.) Period Tri kraljevstva u Koreji (57. p. n. e. – 668. n. e.) Isus Hrist (oko 6–30. n. e.)
Zagrobne humke (<i>kofuni</i>)	Rimsko carstvo (27. p. n. e. – 476. n. e.) Razdoblje šest dinastija u Kini (220–589)
Uspon klana Jamato Dolazak budizma i uvoĊenje pisma iz Kine, preko Koreje Utemeljenje carstva	Muhamed (570–632) Dinastija Sui u Kini (589–618) Dinastija Tang u Kini (618–907)
Kulturna razmena s Kinom i drugim civilizacijama duĝ Puta svile Izgradnja Horjudija i izlivanje kipa Velikog Bude Prve pisane istorije i poĉeci knjiĝevnosti: <i>Koĝiki, Nihon Šoki, Manjošu</i>	Klasiĉna majanska civilizacija (oko 250–900)
Širenje carstva Zlatno doba mira <i>Priĉa o Genĝiju</i> (1008) Hram Bjodoin (Feniksova dvorana)	Vikinška civilizacija (9–11. vek) <i>Beovulf</i> (975–1025) Islamsko zlatno doba (8–13. vek) Krstaški ratovi (1096–1291)
Bitka kod Iĉi no Tanija (1184), bitka kod Dan no Ure (1185) <i>Povest o klanu Heike</i> Mongolske invazije (1274, 1281)	Marko Polo u Kini (1271–1295) Dinastija Juan u Kini (1271–1368) Kublaj-kan (1215–1294) Kraljevstvo Zimbabvea (1220–1450)
Kinkaku-ĝi – Zlatni paviljon Zaĉetak pozorišta No Razvoj ĉajne ceremonije, slikarstva mastilom i drugih japanskih umetnosti Dolazak Portugalaca koji donose vatreno oruĝje (1543)	Renesansa u Evropi (15. i 16. vek) Procvat Timbuktua (1325–1612) Carstvo Inka (1438–1572) Doba istraĝivanja (1400–1600)

**DOBA ŠOGUNATA
(1180–1868)**

Razdoblje Azuči-Momojama (1573–1603)

Razdoblje Edo
(1603–1853)



Bakumatsu: Pad šogunata Tokugava
(1853–1868)

**SAVREMENI JAPAN
(1868–DANAS)**



Razdoblje Meiđi
(1868–1912)



Razdoblje Tajšo (1912–1926)

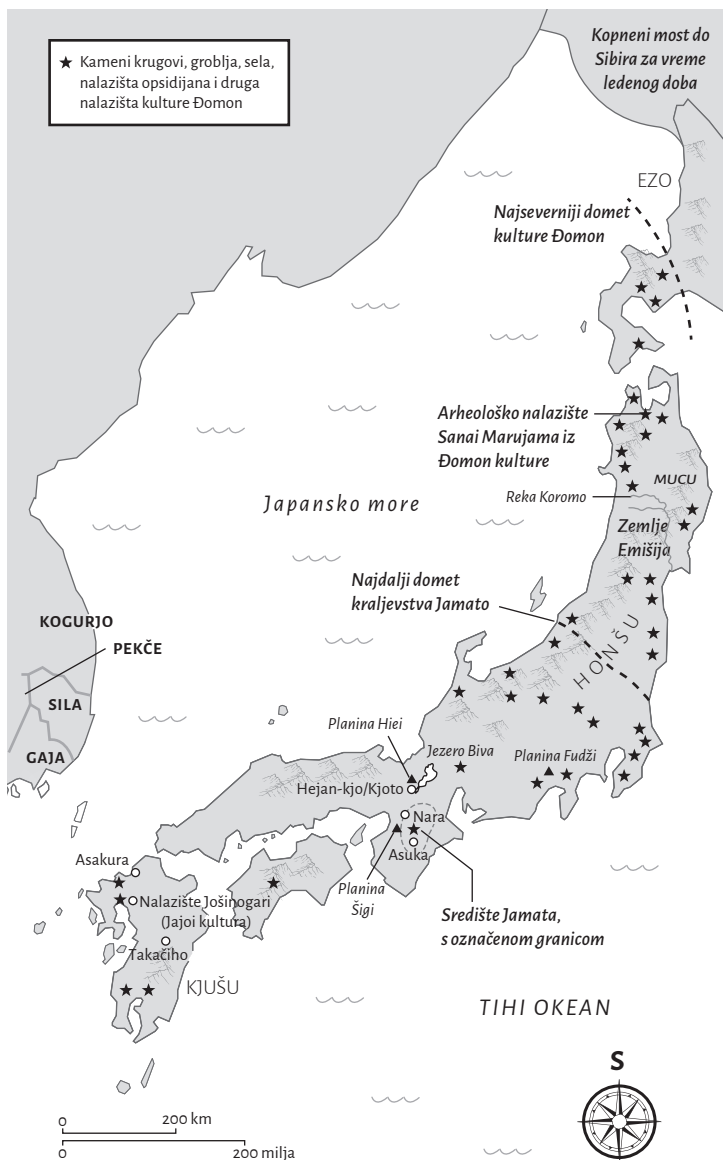
Razdoblje Šova (1926–1989)

Razdoblje Hejsej (1989–2019)

Razdoblje Reiva (2019–danas)

„Hrišćanski vek“ „Zemlja u ratu“ Razdoblje Momojama – doba ekstravagantne umetnosti	Elizabetansko doba (1558–1603) Šekspir (1564–1616) Dinastija Ming u Kini (1368–1644)
Bitka kod Sekigahare (1603) Renesansa Tokugava Kultura „kvartova za uživanje“ Utamaro (1753–1806) i Hokusai (1760–1849) stvaraju na drvenim blokovima	Španska inkvizicija (1478–1834) Hodočasnici na „Mejflaueru“ plove u Ameriku (1620) Britanska imperija – doba imperijalizma i kolonijalizma Francuska revolucija (1789)
„Crni brodovi“ uplovljavaju u luku Edo Obnova Meidi	Drugi opijumski rat (1856–1860) Američki građanski rat (1861–1865)
Obnova Meidi, brza modernizacija Preuzimanje Hokaida, Okinave, Koreje Prvi Kinesko-japanski rat (1895), Rusko-japanski rat (1905)	Vrhunac evropskog imperijalizma „Trka za Afriku“ (1885–1914) Japonizam
Doba džeza Veliki zemljotres (1923)	Republika Kina (1912–1949) Prvi svetski rat (1914–1918) Ruska revolucija (1917)
Drugi svetski rat (1939–1945) Američka okupacija Olimpijske igre u Tokiju (1964) „Ekonomski balon“	Kraj Britanske imperije Mao osniva Narodnu Republiku Kinu (1949) Vijetnamski ratovi (1955–1975)
Fukušima (2011)	Raspad Sovjetskog Saveza Pad Berlinskog zida
Olimpijske igre u Tokiju 2020. (održane 2021) Spor oko Južnog kineskog mora	Pandemija kovida-19 Ruska invazija na Ukrajinu (2022) Rat Izrael/Palestina

ZEMLJA VA: JAPAN OD ĐOMONA DO HEJANA



UVOD

PRE POČETKA VREMENA

DOBA BOGOVA

Priča o Japanu započinje plesom.

Na početku je vladao kaos. Zatim su iz praiskonske mase nastala božanstva, a posle sedam pokolenja rodili su se brat i sestra, bogovi Izanagi i Izanami. Njih dvoje su po nalogu drevnih bogova dobili zadatak da usred haosa uspostave red, pa su se spustili s nebesa duginim mostom. Izanagi je umočio koplje u uljastu, primordijalnu žabokrečinu, a od kapi koje su pale s vrha koplja nastala su ostrva Japana.

Bezbroj drugih bogova poteklo je iz njihovih bedara. Jedna od njih bila je Amaterasu, boginja Sunca. Kada je Amaterasu bila srećna, svetlost je obasjavala svet. Međutim, jednog dana uvredio ju je njen brat, Olujni bog, pa se sakrila u pećinu i svet je obavila tama. Bogovi su smišljali načine kako da je namame iz pećine, ali ništa im nije polazilo za rukom. Na kraju je boginja plesa i veselja otpočela jedan raskalašni, krajnje nepristojan ples, kidajući sa sebe odeću. Bogovi su prasnuli u gromoglasan smeh, a Amaterasu je ne mogavši da obuzda radoznalost, provirila iz pećine. Tako je spasen svet.

ĐOMONI – LOVCI-SAKUPLJAČI U ZEMLJI IZOBILJA

Godina je 14.500 pre nove ere. Svitanje u šumi, negde na istočnoj ivici azijskog kontinenta, duboko u izmaglici minulih vremena. Pojedinci sakupljaju drva, dok drugi klečeći prave lomaču. Drhte i stežu ogrtače od životinjske kože preko tankih odora. Nekima je kosa raspuštena, dok je drugi vezuju koštanim ili drvenim ukosnicama.

Svesni su da se zemlja na kojoj lože lomače sastoji od nago-relih tvrdih stena. Ali je zato gusti glineni sloj obradiv. Jedna žena uzima šaku gline i oblikuje je, praveći udubljenje palcem. Pretvarajući ivice u stranice posude, ona ih glača i tanji.

Zatim tako oblikovani predmet stavlja u vatru. Posle vađenja iz vatre, predmet je tvrd i dovoljno nepropustan da drži vodu ili hranu. To je posuda – revolucionarna nova tehnologija koja će promeniti njihove živote.

Milenijumima kasnije, grnčarku i njen narod nazvaće Đomonima, što je izraz koji označava „šare načinjene užetom“, po isprepletanim otiscima kojima su ukrašavali posude.

Prve posude Đomona datiraju iz 14.500. p. n. e. Proći će još sedam hiljada godina pre nego što, na zapadu, Mesopotamci započnu s izradom glinenih posuda, a još mnoštvo vekova pre nego što nastanu Sfinga ili piramide. Međutim, u Japanu i Kini posude su se već pušile na vatri, i u njima je čuvana hrana milenijumima pre nego što su se u ostatku sveta ljudi dosetili grnčarije.

Pre nego što su Đomoni počeli da prave grnčarske posude, svet je bio okovan ledom. Okeani su pretežno bili smrznuti, a nivo mora toliko je opao da su se pojavili kopneni mostovi koji su povezivali azijsko kopno, današnji Sibir i Koreju s područjem koje danas nazivamo Japanom. Ljudi koji će postati preci Đomona kretali su se ka istoku, prema



Spektakularne posude s plamenim motivima, izrađivane u periodu od 3500. do 2500. godine p. n. e. upotrebljavale su se za kuvanje i skladištenje hrane, ali njihovi tvorci su takođe isprobavali razne dekorativne mogućnosti. Šare načinjene užetom su nastale po uzoru na korpe od pruća, ali su možda sadržale određena simbolična značenja.

izlazećem suncu, prateći stada praistorijskih slonova s dugim kljovama i džinovskih jelena, u potrazi za divljači i hranom.

Vreme je bilo hladno, sa smetovima i velikim olujama. Bilo je teško naći prehranu. No, Đomoni su pronalaskom grnčarije mogli da kuvaju povrće, žireve i divlje kestenje, što im je omogućilo da na svoja putovanja pođu snabdeveni zalihama. Kuvana hrana pogodovala je bebama i bezubim starcima, što je potonjima produžilo životni vek i omogućilo im da prenesu svoja znanja.

Lednici su se oko 11.000 godina p. n. e. otopili. Led se povukao, a nivo mora je postepeno porastao. Voda je preseklala kopnene mostove i stvorila ostrva koja danas nazivamo Japanom. Klima je postala prijatna, topla i vlažna, uz obilje padavina.

Ovi lovci-sakupljači odjednom su se obreli u zemlji izobilja, svojevrsnom raju. Oni su po bujnim listopadnim šumama koje su prekrivale brdovite padine skupljali orahe, bobice, korenje, voće, semenje i pečurke, dok su divlje svinje, jelene, planinske koze i medvede lovili što pomoću zamki, na čeku, što u hajci sa psima. Na višim obroncima pronalazili su opsidijan, tvrd vulkanski kamen od koga su pravili vrhove strela i kopalja. Na mestima gde su se nekada nalazili kopneni mostovi ostala su plitka mora bogata tunom, delfinima, fokama i lososom. Lovci-sakupljači su se redovno gostili rakovima i morskim algama, ostavljajući za sobom hrpu školjki.

Zemlja je bila toliko plodna da nisu morali daleko da lutaju u potrazi za hranom. Za razliku od većine lovaca-sakupljača, koji se nisu majali grnčarijom, ponajviše jer je bila teška za prenošenje, preci Đomona su se naselili u ovom području i razvili prilično bogatu i složenu kulturu. Njihova populacija je malo-pomalo od nekoliko hiljada narasla na čak četvrt miliona duša.

Deset hiljada godina nakon što je, oko 4000. godine pre nove ere, napravljen prvi lonac, Đomoni su počeli da formiraju zajednice. Gradili su kuće s debelim krovovima od slame koji su se spuštali do zemlje, s ognjištem u sredini gde je vatra pucketala, a dim kuljao kroz kružni otvor na krovu. Đomoni su pored sakupljanja hrane uzgajali soju, tikvu, konoplju, azuki pasulj i breskve.

Naročito velika zajednica razvila se u Sanai Marujami, na severu ostrva Honšu. Tamo je do 2900. godine pre nove ere već postojalo 700 kuća, od kojih su neke imale kamene podove. Pored toga, naselje je sadržalo prostorije na stubovima za čuvanje hrane i osmatračnice na masivnim drvenim direcima. Bilo je i drugih naselja, uglavnom na Honšuu i Kjušuu. U središtu brojnih zajednica nalazile su se ovalne

dugačke kuće, velike dvorane gde su se ljudi iz različitih krajeva okupljali prilikom obreda i svetkovina. Neki su postali grnčari, izrađujući veličanstvene lonce za kuvanje i posluživanje hrane sa živopisnim talasastim i plamenim motivima koji su se uzdizali oko raširenih oboda. Svaki lonac bio je jedinstvena, prava umetnička rukotvorina što ukazuje na to da je ovo društvo cenilo umetnost.

Pojedine zanatlije pravile su dogu („zemaljske duhove“), pažljivo oblikovane figurice, od kojih su neke imale izbuljene oči i složene frizure, a druge su imale trudnički stomak, nalik na majku zemlju, dok su pojedine figurice bile u obliku pasa ili svinja.



Dogu figurica izrađena u poznom Đomon periodu (1000–300. godine pre nove ere), u Kamegaoki, blizu Sanai Marujame. Figurica je šuplja iznutra i pažljivo uglačana pre pečenja. Prvobitno je bila obojena crvenim pigmentom, čiji se tragovi i danas naziru.

Dogu nam omogućavaju da steknemo uvid u Đomone i njihov život. Zamišljamo ih u njihovim dugim kućama, lica i tela ukrašenih tetovažama, odevene u haljine istkane od kore duda ili konoplje, s mindušama, ogrlicama i privescima.

Mnogi među njima su bezubi. Zubi su im izbijeni tokom obreda stasavanja. Oni plešu i pevaju uz zvuke bubnjeva, citri i pištaljki napravljenih od jelenskih rogova, okupljeni oko šamana koji su konzumirali pečurke ili alkohol kako bi zapali u trans i posredovali s duhovima, moleći za uspeh u ribolovu i lovu, kao i za zaštitu od erupcija vulkana, pojave tajfuna, poplava i zemljotresa.

Sanai Marujama bila je značajno trgovačko stecište. Tamnašnje stanovništvo je putovalo iz sela u selo, ljudi su veslali u čamcima od izdubljenih debala preko moreuza do Eza, današnjeg Hokaida, pa čak i do kopnenog dela Azije. Trgovali su vrhovima strela od opsidijana, lakiranim predmetima, grnčarijom, žadom, jantrom, solju, narukvicama od školjki, iglama od kostiju i rogova, udicama i preklopnim harpunima.

Međutim, oko 1500. godine dolazi do klimatskog zahlađenja. Bez obzira na to, kad su se oko 900. godine pre nove ere poljoprivrednici naselili na ostrvu Kjušu, prešavši s Korejskog poluostrva, Đomoni se nisu, po uzoru na pridošlice, latili poljoprivrede. Zašto bi se iscrpljivali kopanjem i oranjem kad su i dalje mogli da sakupljaju dovoljno hrane za svoje potrebe?

No, klima je postajala sve hladnija, a hrane je bilo sve manje, što je prouzrokovalo nagli pad stanovništva. Na pomolu su bile velike promene.

NA RUBU SVETA

Životi Đomona i svih onih koji su posle njih usledili bili su neraskidivo povezani s podnebljem na kome su živeli.

Japan je zemlja ostrva, raspoređenih oko azijskog kopna poput kakve ogrlice, počev od Koreje na jugu do Sibira na

severu. Čak i na najbližoj tački, Japan je udaljen 190 kilometara od kopnene Azije, što je znatno više od rastojanja koje Britaniju deli od Evrope, zbog čega je osetno zabačeniji. S druge strane, more je predstavljalo delotvornu zaštitu protiv invazija i omogućilo da se tamošnja kultura razvije na jedinstven i poseban način. Takođe, to je značilo da su Japanci u ključnim trenucima mogli da se izoluju od dešavanja u ostatku sveta.

Japan je kroz istoriju imao složen odnos sa svojim susedi-ma, Korejom i Kinom. Kina je vekovima za ostatak Azije bila ono što su Grčka i Rim predstavljali za Evropu – civilizacijski svetionik koji je stvarao obrasce koje su drugi sledili. Rani stanovnici Japana su iz Kine preuzeli ogroman deo umetnosti, filozofije, religije, pa čak i osnova pismenosti, ali su ih prilagodili svojim potrebama kako bi stvorili jedinstvenu kulturu.

Japanski arhipelag je dugačak i uzan. Zauzima više od 3.200 kilometara prostora, s ogromnim varijacijama u pogledu klime i pejzaža – od Hokaida na severu, koji je bezmalo pola godine prekriven snegom, do tropske Okinave na jugu. More je uvek tu nadomak ruke, bez obzira na to da li se nalazite na istoku ili zapadu.

Četiri petine zemlje pokrivaju guste šume i planine, ostavljajući vrlo malo ravnog zemljišta pogodnog za naseljavanje ili poljoprivredu. Primorske ravnice, gde živi većina stanovništva su zato izuzetno plodne. U središnjim i južnim delovima Japana padaju ogromne količine padavina. Tokom vrelih, vlažnih leta, gotovo golim okom se može videti kako zasadi pirinča klijaju iz zemlje, dok izdanci bambusa džikljaju uvis.

Zemljište je geološki još mlado, prošarano aktivnim vulkanima. To je krajolik koji se nalazi u stalnom previranju. Zemljotresi stvaraju pukotine u tlu, zbog čega se ono talasa

poput okeana, a česte su i erupcije i udari cunamija. Vrela voda, koja odiše sumporom, izbija iz pukotina u stenama. Podrhtavanje tla deo je japanske svakodnevice.

Domoni su osećali kako se njihov svet ruši, i to nisu bile povremene katastrofe, već poznati i zastrašujući događaji. U takvoj postavci stvari postojali su opravdani razlozi za verovanje u duhove prirode kojima bi trebalo ukazati počast.

Prirodu su obožavali mnogi stari narodi. Međutim, dok su se u drugim kulturama ova rana animistička uverenja mahom gubila ili su se stapala s univerzalnim religijama poput budizma ili hrišćanstva, u Japanu su ta verovanja istrajala. Možda se razlog za tako nešto krije u izolovanosti i udaljenosti Japana ili, pak, u divljoj i nepredvidivoj prirodi ove zemlje. Poznata kao šinto, odnosno „put bogova“, ova vera se danas smatra autohtonom japanskom religijom, dok je budizam vera stranog porekla. Šinto i budizam koegzistiraju u Japanu. Kami (bogovi) iz šintoizma prisutni su svuda – na nebu, planinama, planinskim vencima, drveću i u stenama. Oni brinu o ljudima za života; vode računa o njihovom zdravlju, pomažu im da pronađu ljubav i osiguravaju uspeh u poslu. S druge strane, budizam je tu da se za čoveka pobrine posle smrti.

Svetkovine se redovno upriličavaju, i često nalikuju na bahanalije, gde znojavi mladići u pregačama nose *mikoši* – platforme s bogovima – kroz ulice, uz povike, pesmu i ispijanje obilnih količina sakea. Domoni su verovatno uživali u sličnim proslavama.

Festivali često obeležavaju smenu godišnjih doba. Japanci još od davnina svetkuju svoja četiri izuzetno različita godišnja doba – cvetanje šljiva i trešanja u proleće, letnje vrućine s plesovima i vatrometima, pun Mesec i živopisno jesenje lišće, kao i zimu prekrivenu snegom. Istančana svest o svetu

i lepoti koja nas okružuje, uz dubok osećaj prolazne prirode svih stvari, pa i ljudskog života, oblikovala je japansku kulturu. Sve to je iznedrilo jedinstvenu estetiku – sklonost prema onome što je prirodno, sirovo, asimetrično, što su odlike koje su приметne već na grnčariji Đomona. Ista estetika zastupljena je i u japanskoj poeziji. Japanci su još od najranijih dana voleli da svoja osećanja, utiske iz prirode i životne nedaće beleže u stihovima.



Festival Inujama kojim se obeležava cvetanje trešnje

Ovo je priča o maloj zemlji na samom rubu sveta koja je uspela da izbegne kolonizaciju, prebrodi razaranje Drugog svetskog rata i ne samo da se oporavi, već postane izuzetno uspešna i prosperitetna, zadržavajući svoj jedinstveni karakter i kulturu. To je priča o caru koji potiče od boginje Sunca, o caricama, vojskovođama, samurajima, trgovcima,

poslovnim ljudima, ratnicama, dvorskim damama, gejšama i svim onim izuzetnim pojedincima koji su oblikovali ovo neverovatno društvo.

Nekoliko napomena:

- U ovoj knjizi epohe su podeljene na tradicionalni način, prema istorijskim fazama, zatim prema lokaciji prestonice, a posle 1868. prema carevima, koristeći njihova posthumna imena.
- Japance odlikuje nešto opušteniji odnos prema religiji. Budistički hramovi i šintoistička svetišta često se nalaze jedni pored drugih, pri čemu se šinto svetište takođe može nalaziti unutar budističkog hrama. Izraz „hram“ (temple, na engleskom jeziku), obično označava budistički hram, dok „svetište“ (shrine) označava šinto svetište.
- U knjizi koristim japanski redosled imenovanja, gde se prvo navodi prezime. Ljudi u Japanu često menjaju imena kako bi obeležili različite životne etape, slično pseudonimima ili umetničkim imenima. Poznate osobe se obično oslovljavaju ličnim imenom ili pseudonimom, poput Bašoa ili Saikakua. Članovi jedne porodice često imaju veoma slična imena kako bi održali kontinuitet i povezanost. Bila sam suzdržana po pitanju količine upotrebljenih imena, naročito kad su vrlo slična, kako bi se izbegla zabuna.
- U ranijim epohama klansko i lično ime je često bilo povezano rečcom „no“ (u značenju – od). Na primer, Minamoto no Jošicune znači „Jošicune iz klana